

Slovenski narodni značaj

Dr. Dimitrij Rupel, foto: arhiv Demokracije

Nemška revija *Der Spiegel* je pred kratkim predstavila Estonijo kot izredno uspešno državo, ki je tako rekoč brez težav premagala evropsko finančno krizo. Estonski sogovornik je nemškimi novinarjem svojo državo predstavil kot normalno. Estonija je v marsičem podobna Sloveniji. Po razpadu zvezne države se je iz socialistične republike preobrazila v neodvisno demokratično državo, postala je članica Nata, EU in evrske skupine. Po drugi strani je Slovenija drugačna. Slovenske posebnosti je mogoče opisati v desetih točkah.

1. Narodne posebnosti. Med slovenskimi posebnostmi se najprej spomnimo podeželskih naprav, kot so *kozolec* in *panjske končnice*. Med posebnostmi slovenske narave je treba omeniti *Cerkniško jezero* in *človeško ribico* (*Proteus*). Nato se spomnimo slovnične posebnosti, ki – po vsej priliki iz računskih pa tudi socialnih razlogov – med posameznika in množico postavlja par, torej *dvojine*. Med slovenske posebnosti spadata ljudski *Peter Klepec* in Levstikov *Martin Krpan*, poleg njiju pa še drugi literarni junaki in literarni osvobodilni boji, v katerih se – pač v svetu domišljije – kažete dobronamernost preprostih Slovencev in nevhvaležnost tujih oblasti. Leta 1929 je Josip Vidmar domneval, da so Slovenci posebej in bolj kot drugi narodi poklicani za kulturne dosežke, in prerokoval, da bo Ljubljana *prestolnica lepote in duha, Atene in Florenca skupaj*.

2. Sporno poreklo. Slovenci so že na prvi pogled nekaj posebnega, ker jih je relativno malo, posebej značilna zanje pa naj bi bila hipertrofija literarne in pomanjkanje realne zgodovine oz. državotvornosti. Nekaj posebnega naj bi bili, ker so bili v preteklosti izpostavljeni nenavadno številnim spremembam in jim pri tem, da jih je bilo malo, dolga stoletja ni bilo dano, da bi bili »zedinjeni«. Čeprav jih je bilo malo, so bili razdrobljeni in razdeljeni. V različnih časih pa tudi sočasno so živeli v različnih sistemih. Različnim delom Slovencev so vladali iz različnih tujih prestolnic (npr. iz Benetk, Beograda, Berlina, Budimpešte, Dunaja, Pariza ali Rima); doživljali so različne politike od absolutizma do demokracije pa od fašizma do nacionalnega in internacionalnega socializma. Pri tem ni soglasja o vprašanju, ali so Slovenci od nekdaj živeli v krajih, kjer živijo danes, ali pa so se v te kraje priselili iz Vzhodne Evrope. Obstajajo tudi teorije, da se Slovenci niso selili ob istem času kot drugi Slovani in da nemara niso najtesneje povezani s slovanskimi brati. Poleg vprašanj, teorij in nesoglasij obstaja v slovenskem zgodovi-

nopisju tudi travmatična domneva, da je pomanjkanje slovenske državotvornosti kriv biološki propad celjske grofovsko-knežje dinastije v 15. stoletju.

3. Hrepenenje. Današnja prestolnica neodvisne države Slovenije je bila v Prešernovem času oz. v času ljubljanskega kongresa (1821) provincialno avstrijsko mesto. Ljubljancani so se po vsem videzu ravnali po smernicah cesarja Franca I., ki je nasprotoval »novim idejam« in si je želel »dobrih, poštenih meščanov«. V 19. stoletju so se Slovenci začeli prebujati iz narodne pasivnosti, vendar so se takrat in pozneje pri reševanju svojega položaja zanašali na druge narode (Hrvate, Srbe...) oz. na državne povezave z njimi. Vse do konca Avstro-Ogrske – pa tudi pozneje – so

Slovenski aktivisti so nagovorili prijatelje v tujini, da so te izmišljene ocene v svojem imenu poslali nazaj v Slovenijo, s čimer naj bi slovenska javnost dobila objektivni dokaz iz tujine.

bila slovenska politična prizadevanja previdna in zadržana, bila pa so tudi predmet kritike in hrepenenja po spremembah. Politične predstave so bile značilno pesniške in tudi njihove kritike so prihajale predvsem od pesnikov in pisateljev. Prešeren je obžaloval *slepoto* in kritiziral *sleparstvo*, predvsem pa se je pritoževal nad položajem slovensčine, češ da jo (v nasprotju z gospodo, ki govori nemško) rabijo služabniki. Velik del njegove poezije je posvečen hrepenenju po osvoboditvi iz *primitivnega, suženjskega, mrzlega in temačnega* življenja. Cankar je ob tem, da se je pritoževal nad slovenskim *hlapčevanjem*, hrepenenje postavil v središče svoje umetnosti. Glede ponižnosti je Cankarju pritrjeval Kocbek, ki je – v času politične mobilizacije med drugo svetovno vojno – razmišljal o *spreminjanju slovenskega narodnega značaja*. Slovenci so bili nasploh in praviloma negotovi glede svoje neodvisnosti. O tem pričajo ne tako davne izjave slovenskih politikov (Ivan Tavčar) o Slovencih kot »alpskih Hrvatih« oz. o enotnosti slovensko-hrvaškega naroda (Ivan Šušteršič).

O avtorju

Dr. Dimitrij Rupel se je rodil leta 1946 v Ljubljani. Po diplomu iz primerjalne književnosti in sociologije je leta 1976 dosegel doktorat iz socioloških znanosti na Univerzi Brandeis v Bostonu. Pozneje je predaval na nekaterih tujih univerzah, sicer pa se je ukvarjal predvsem s pisateljskim, publicističnim in uredniškim delom. Bil je tudi med ustanovitelji in uredniki Nove revije ter avtorji nacionalnega programa, ki je bil objavljen v 57. številki Nove revije. Leta 1989 je ob ustanovitvi SDZ postal njen prvi predsednik, leto dni pozneje pa je po prvih demokratičnih volitvah postal zunanji minister v Demosovi vladi. Pozneje je bil poslanec v državnem zboru, župan Ljubljane in veleposlanik v Washingtonu. Zadnja leta je bil večinoma slovenski zunanji minister, nazadnje pa premierjev posebni odposlanec za zunanje zadeve. Zaposlen je na ministrstvu za zunanje zadeve.

4. Posebnosti slovenskega značaja.

Med takšne posebnosti gotovo sodi *slavna kranjska fovšija*, ki bi jo nemara lahko razložili s kmečko in fevdalno-podložniško tradicijo. Med prvorazredne slovenske zanimivosti spada oboževanje pokojnikov; pravzaprav pomanjševanje in celo *demonizacija* odločilnih osebnosti v času njihovega življenja in njihovo posmrtno poveljevanje. Če pustimo v oklepaju davne oporečnike, kot so bili Prešeren, Cankar in Kocbek; če odmislimo histerično retuširanje Josipa Broza Tita in vsenarodno naklonjenost do Janeza Drnovška ... so najbolj zanimive usode pokojnih politikov ali državnikov, ki so se izkazali pri projektih osamosvojitve in ki so v času svojega življenja doživljali blatenje in zaničevanje. Brž ko so umrli, so napadi na Jožeta Pučnika, Andreja Bajuka ali npr. Franceta Tomšiča prenehali in nekdanji krivoverci so postali tako rekoč svetniki.

5. Politične posebnosti.

Marsikatero posebnost je Slovincem priskrbel komunistični režim. Slovenija je, če jo primerjamo z drugimi nekdanjimi »ujetimi narodi«, nemara najbolj posebna. Vrhunski retorični dosežek iz te kategorije je bila izjava slovenskega predsednika republike, da so povojni zunajsodni poboji in z njimi povezana grobišča *drugorazredna téma*. Včasih veliko pomeni že to, da izrazimo začudenje in si postavimo vprašanje, ki kaže, da smo se zavedeli nekega izrednega in posebnega pojava. Recimo: *kako je mogoče, da v neodvisni državi Sloveniji, ki je (kot pravijo) uresničenje tisočletnih sanj, vsa leta sramotijo in preganjajo njene ustanovitelje in voditelje njenega uresničevanja?* Ali: *kako je mogoče, da to preganjanje/sramotenje odlično uspeva ne glede na svoj izvor pri funkcionarjih nekdanjega jugoslovanskega/komunističnega režima in navsezadnje ne glede na plebiscit leta 1990?* In mimogrede: *kako je mogoče, da predsednik slovenske države izkazuje zaupanje (in podeljuje državno odlikovanje) osebi, ki je bila v jugoslovanskih časih na čelu službe državne varnosti, medtem ko npr. izreka nezaupanje in onemogoči službo kandidatu za veleposlanika, ki je bil deset let na čelu slovenske diplomacije?* Na koncu pa: *kako je mogoče, da vladajoča retorika vztraja pri pojmu nacionalnega interesa; da v njegovem imenu zapira in paralizira slovensko gospodarstvo in da ji uspe prikrivati dejstva v zvezi z vztrajnim padanjem in nazadovanjem države?*

6. Tesnoba.

Kot pove že sama beseda plebiscit in kot je pokazal njegov izid, so Slovenci leta 1990 – pač v

skladu z miselnostjo, ki jih je prevzela po propadanju komunističnega sistema in po padcu berlinskega zidu – tako rekoč enodušno podprli idejo o samostojni državi. Ta *posebni trenutek* je Slovence dokončno približal merilom *evropske normalnosti*! Po polómu Jugoslavije so slovenska prizadevanja za demokracijo in neodvisno državo doživljala kritike in ovire doma ter v mednarodni skupnosti. Negativni pogledi so bili številni in pogosti, pravzaprav enako močni kot pozitivni. Za neodvisno Slovenijo so si poleg domačega *Demos*a, zamejskih in izseljenskih organizacij prizadevali evropski konservativci (papež Janez Pavel II., Mock, Kohl, Andreotti) in liberalci (nemški Genscher, danski Elleman-Jensen); razumeli so jo novi voditelji nekdanj »ujetih narodov« (Madžari, Čehi, Slovaki) in novi ruski voditelj Jelcin; proti pa so bili slovenski in drugi jugoslovanski komunisti, evropski socialisti (Vranitzky, De Michelis...) in vsa ameriška politika. Ta je relativno počasi sprejemala novo evropsko realnost po letu 1989, posebej zadržana pa je bila glede nasledstva nekdanje Jugoslavije. O tem v svojih knjigah obširno pišeta Baker in Zimmermann, po zaslugi WikiLeaks pa najdemo sledove te zadržanosti tudi v depešah, ki so jih iz svojih jugoslovanskih postojank pošiljali ameriški diplomati. Tako je zagrebški konzul Michael Einik – poučen s strani jugoslovanskih unitaristov, hrvaških nacionalistov in slovenskih skeptikov, predvsem pa na podlagi prejšnjih ameriških ocen – (aprila 1992) napisal, da se med Slovenci, potem ko so ostali sami, širi tesnoba (»Angst«), da jim bojo vladali Avstrijci in Italijani. Einikove ocene so podobno kot ocene nekaterih

Med prvorazredne slovenske zanimivosti spada oboževanje pokojnikov; pravzaprav pomanjševanje in celo demonizacija odločilnih osebnosti v času njihovega življenja in njihovo posmrtno poveljevanje.

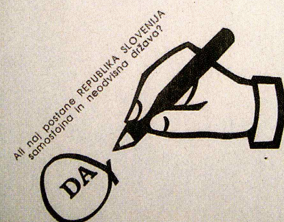
njegovih naslednikov v ljubljanskem veleposlaništvu (Coleman, Freden) precej grobe, saj omenjajo, da je slovenska Štajerska »predmestje« avstrijskega Gradca, v Istri pa je »Italija kralj«. Poleg tega beremo, da ZDA v zvezi s Slovenijo zaradi njene skromne velikosti in lokacije nimajo strateških interesov.

7. Primerjava s Hrvaško.

Slovenske posebnosti so dobro vidne tudi na ozadju odnosov s Hrvaško. Ne glede na boljši položaj v času jugoslovanske krize in ne glede na to, da je prehitela Hrvaško pri EU in Natu, si je Slovenija, posebej v najnovejšem času, dopustila številne politične udarce s hrvaške strani. Ameriški komentarji o strateškem pomenu Hrvaške in zanemarljivem pomenu Slovenije seveda predstavljajo površno miselnost vesiles, po drugi strani pa so rezultat dolgoletnih, vztrajnih, doslednih in po vsem videzu prepričljivih propagandnih prizadevanj Hrvaške, ki se jim Slovenija – po zaslugi svojih posebnosti, recimo jim čudaštvo – ni znala zoperstaviti. Tako si je Slovenija z *arbitražnim sporazumom* pridelala eno največjih posebnosti: podrejen položaj na Jadranskem morju in nevarnost za nadaljnji razvoj koprškega pristanišča.

23.12.1990

Plebiscit leta 1990 je Slovence popeljal na pot neodvisnosti in evropske normalnosti.

Filozof Slavoj Žižek je z omembo Gregorja Golobiča kot »slovenskega Stalina« dejansko rehabilitiral krvavega sovjetskega diktatorja.

Jože Pučnik, eden tistih zaslužnih Slovencev, ki so v času svojega življenja postali žrtev t. i. slovenske foušije.

► **8. Rehabilitacija Stalina.** Med nenavadne slovenske pojave spada pritrdjevanje evforičnim izjavam o komunizmu, Stalinu in kamboškem voditelju Polu Potu ali vsaj brezbriznost glede takšnih izjav. Te izjave niso izzvale niti protestov niti posebnega vznemirjenja. Praktično nihče si ni upal ugovarjati njihovemu avtorju, ki se je v tujini proslavil kot največji živeči komunistični filozof, doma pa s tem, da je Gregorja Golobiča označil kot *slovenskega Stalina*.

9. Omalovaževanje in poskusi restavracije.

Nasprotovanje in dvomi glede zanesljivosti neodvisne Slovenije so, kot vidimo, prihajali iz različnih smeri in so bili povezani z različnimi interesi. Tako ali drugače, javno ali po tihem so osamosvojitvi nasprotovali (nekdanji) uslužbenci in privrženci jugoslovanskega sistema. To nasprotovanje se je po prvih letih previdnosti ali omrtvičenosti razvijalo na različne načine. Svoj delež so prispevale tudi Demosove stranke, ki so se razlikovale glede nekaterih temeljnih vprašanj, npr. glede privatizacije, glede razlag druge svetovne vojne in revolucije, glede prevladovanja katoliške kulture, glede zaposlovanja oz. izključevanja na podlagi ideoloških meril itn. Najbolj pretresljiva sta bila seveda razpad Demosa in izid volitev, ki so sledile. Po prvi rundi kohabitacije v drugi polovici leta 1992 so nekateri voditelji iz t. i. levega političnega pola poskušali čim hitreje potlačiti dosežke osamosvajanja in njegovih predstavnikov, ki so se znašli v opoziciji. Leta 1993 so Bavčar, Bučar, Janša, Kacin, Peterle in pisec teh vrstic predsedniku Kučanu – zaradi predsednikovega omalovaževanja državne proslave in neprimerne odlikovanja nasprotnikov osamosvojitve (Bavcona in Pleterskega) – vrnili državna odlikovanja.

10. Škandali (po izvozu) iz uvoza. Slovenija, ki se je – vsaj v prvih letih po članstvu – brez težav udomačila v Evropski uniji, se je izkazala tudi pri posebnostih na področju mednarodnih škandalov. Ko so vstopili v mednarodna omrežja in povezave, so nekateri slovenski akti-

visti uvedli oz. presadili svoje politične naklepe v okolja, ki so bila relativno slabo informirana o slovenskih razmerah. Tako so v mednarodno javnost prenesli izmišljene ocene o pokvarjenosti političnih strank, povezanih s slovensko osamosvojitvijo; *peticije* o nepotrebnosti slovenske vojske in članstva v Natu, o zatiranju človekovih pravic. Društva in izbrane posameznike v

Tako ali drugače, javno ali potihoma so osamosvojitvi nasprotovali (nekdanji) uslužbenci in privrženci jugoslovanskega sistema.

tujini so poučevali o nasilju nad neslovenci in nad svobodoljubnimi (liberalnimi) novinarji v Sloveniji. Najnovejši podvig je bil izvoz obtožb o podkupovanju Janeza Janše in SDS s strani finskega podjetja Patria, zato da jih je bilo pred volitvami leta 2008 mogoče spet uvoziti. Slovenski aktivisti so nagovorili prijatelje v tujini, da so te izmišljene ocene v svojem imenu poslali nazaj v Slovenijo, s čimer naj bi slovenska javnost dobila objektivni dokaz iz tujine. **D**

1 Cesar Franc je leta 1821 zapovedal ljubljanskim profesorjem: »Sedaj so nove ideje na pohodu, a jih ne morem odobravati in jih nikoli ne bom odobral. Varujte se jih ter se držite pozitivnega, zakaj jaz ne potrebujem učenjakov, temveč dobrih, poštenih meščanov. Mladino vzgajite za take, to je vaša naloga. Kdor meni služi, mora učiti tako, kot zapovedujem jaz, kdor tega ne more ali prihaja z novimi idejami, ta lahko gre ali pa ga bom odstranil.« Navedeno po Vladimir Šenk, Kongres Svete aliance v Ljubljani, Ljubljana 1944, str. 11; primerjaj tudi Josip Mal, Zgodovina slovenskega naroda, Celje 1993, str. 293.

2 Neposredno o hlapčevanju govori Cankar v drami Hlapci (1910). Značilen opis sodobnega slovenskega življenja najdemo tudi v Beli krizantemi (1910): »Kažem mu, kako je majhen, kako je malodušen, kako tava brez volje in brez cilja; kažem mu gloriozo breznačelnost, češčenje hinavščine, slavo laži; zato da se predrami, da spozna, kdo in kje da je, ter da pogleda v prihodnost. Ali nisem pel o žalosti, ker je bilo v mojem srcu hrepenenje po veselju? Slikal sem noč, vso pusto in sivo, polno sramote in bridkosti, da bi oko tem silnejše zakoprnelo po čisti luči. Zato je bila moja beseda, kakor je bila trda in težka, vsa polna upanja in vere! Iz noči in močvirja je bil v nebeške daljine uprt moj verni pogled – vi pa ste me razglasili za pesimista!«

3 Gre za kontinuirano medijsko in pravosodno preganjanje, ki se je začelo z Jožetom Pučnikom in se danes nadaljuje pri Janezu Janši. Pregarjanje se je začelo z afero Depala vas leta 1994 in se ni nikoli končalo. Ves čas po letu 2008, ko so Janšo prvič obtožili podkupovanja, so zavlačevali s procesom, za katerega je značilen klavarno utemeljen obtožni predlog. Tožilstvo je Janšo obtožilo »zaradi nečesa, kar naj bi bil storil neugotovljenega dne na neugotovljenem kraju in na neugotovljen način.«

S potrditvijo arbitražnega sporazuma je Slovenija prostovoljno privolila v podrejen položaj na Jadranu.